

Riziká pre duchovný život pri podnikaní

Chcem sa s Vami podeliť o niekoľko myšlienok k rizikám duchovného, ale aj psychického života aktívnych ľudí.

- **Diagnóza ohrozenia, jeho príznaky:**

„Profesionálne deformácie“ Asi poznáte tento termín, používaný v medicíne. Napríklad obuvník ktorý od detských učňovských čias si opieral topánku o hrudník, máva ho v strede vpáčený. Keď príde k lekárovi, ten sa ho spýta: „Vy ste obuvník?“ a on sa diví, ako to ten lekár mohol vedieť. Ale sú aj deformácie psychologické. Ako v tom vtipе: Ktosi netrpezlivo klope na nebeskú bránu. Sv. Peter podráždene hovorí: „No čo je, čo je?“ Spoza brány sa ozve: „Nehovorí sa „čo je, ale kto je“ Peter si zahundre: „No jasné, zase učiteľka“.

Aj podnikatelia sú ohrození podobnými deformáciami:

– podnikateľský prístup ku všetkému.

– hodnotenie vzťahov z hľadiska prospešnosti (čo môžem získať, alebo „čo do toho investujem á la sponzoring“),

– nesloboda voči majetku, človek si zvyká na určitý štandard, berie ho ako samozrejmosť, neskôr ako povinnosť a postupne stále viac ako nevyhnutnosť. Nenápadne vzniká závislosť na majetku. (Ježiš pred tým varoval po stretnutí s bohatým mládencom).

– veľmi sugestívny je príbeh bohatého žida, ktorý prišiel o radu k rabínovi, že hoci má všetko, je smutný a nešťastný. Rabín ho postavil k oknu a spýtal sa ho, čo vidí. – park, kvety, vtáčky, pobehujúce deti, usmiate rodičov... Potom ho postavil k zrkadlu. „A čo vidíš teraz?“ „svoju smutnú tvár.“ „Vidíš, oboje sú rovnaké sklá, rozdielom je len tenká vrstvička striebra na zrkadle.“

– snaha všetko vybaviť rýchlo, v skratke a podľa možnosti definitívne, a to aj blízkych, alebo ľudí v núdzi,

– suverénnosť v myslení, rozhodovaní, konaní

– neschopnosť zastaviť sa, zotrvať v pokoji

– neschopnosť vnímať krásu, kochať sa, obdivovať, lebo všetko hodnotí len prakticky.

- **Ktoré pocity ohrozujú podnikateľa v jeho vnútri?**

Vyčerpanosť, únava, ktorá sa často zvyšuje neschopnosťou dobre odpočívať, pretože podnikateľ má sklon neúspechy stoj čo stoj preraziť zvýšenou aktivitou. Čím je viac vyčerpaný, tým menej je schopný nadhľadu nad vecami, je viac „ponorený“ do problémov a tým je unavenejší – vytvára sa tak začarovaný kruh.

– Vzniká (nazval by som to) “mechanizmus úsporných opatrení”, človek vynecháva zo svojho programu veci, ktoré sa mu nezdajú život ohrozujúce. Veľmi často ako prvé sú redukované duchovné veci: dlhšia modlitba, bohoslužby, duchovné čítanie, duchovné rozhovory, hodnotné kontakty. Duchovní vodcovia tvrdia, že diabol spokojne nechá človeka robiť dobré skutky a množstvo užitočných vecí, ale všemožne sa snaží znemožniť pravú modlitbu.

Osamelosť

Podnikatelia u nás za socializmu prakticky neexistovali. To znamená, že podnikateľ musel vyrásť bez precedensu, bez toho, aby bola ostatná spoločnosť na neho zvyknutá, a tak prežíval a aj prežíva pocit výlučnosti, a aj vylúčenosti. Cíti sa ako cudzorodý prvok v prostredí, v ktorom predtým existoval ako jeho integrálna súčasť. Stretáva sa s negatívnou reklamou, a odmietaním, je vnímaný ako parazit, ale aj ako človek, ktorý disponuje svojvoľne veľkým majetkom, ktorý nechce rozdať. Každý od neho očakáva, že mu materiálne pomôže, ale odmieta hlbšie spoločenstvo s ním. Spoločnosť temer vôbec nevníma, že práve podnikateľ vytvára pre ostatných hodnoty. Cíti sa nezriedka nepochopený, odmietnutý, ukrivdený. Pretože podnikanie absorbuje temer všetku jeho energiu a väčšinu efektívneho času, venuje stále menej času na osobné kontakty s ľuďmi, ktorí sú mu blízki. Z toho vyplýva sociálna deprivácia napriek tomu, že jeho okruh kontaktov s ľuďmi sa stále rozširuje. Tieto povrchné kontakty, ho nenapĺňajú, skôr ochudobňujú.

Strach

Podnikanie aj v “normálnych” pomeroch prináša riziko. V našich podmienkach sa toto riziko neúmerne zvyšuje neustále sa meniacimi podmienkami, nestabilnou, nedostatočnou a niekedy aj neférovou legislatívou, neserióznosťou podnikateľského prostredia, malá vymožiteľnosť práva, neskoré alebo aj žiadne platby za služby a množstvom ďalších nepredvídateľných faktorov, o ktorých by každý z vás vedel dlho rozprávať. Pretože spravidla nevenuje dostatok priestoru vzťahu k Bohu, pretože zažíva stále viac sklamaní a pretože si stále viac zvyká spoliehať sa iba na seba, nebadane klesá jeho skutočná dôvera v Boha, čím sa strach ešte zvyšuje. Podnikateľ je teda človek, ktorý žije v pocite neustáleho ohrozenia.

Nedôvera

Podnikateľ má u nás stále viac zlých skúseností zo vzťahov s ľuďmi na profesionálnej úrovni, ale aj v súkromnom a spoločenskom živote a narastá jeho nedôverčivosť a podozrievavosť k ľuďom. Podnikateľ je v pokušení obviňovať druhých za neúspechy, pretože vždy má snahu o konkrétne závery. Keď sa mu nedarí, hľadá dôvody a najmä konkrétneho vinníka. Táto nedôvera často negatívne ovplyvňuje jeho vzťah k Bohu. Prítom sa nezriedka stáva, že je veľký rozdiel medzi verbálnou proklamáciou tohto vzťahu (a aj úprimným presvedčením o vlastnom vzťahu k Bohu) a medzi skutočnými postojmi v konkrétnych kritických situáciách, kedy spravidla stráca pokoj.

Práve takéto zlyhania sú chvíľami milosti, sú výbornými príležitosťami na “autodiagnostiku” a dôvodom na hlboké zamyslenie. (vid’ Petrovo vyhlásenie Ježišovi: Aj život položím za Teba!)

Uzatvorenosť

Z podnikateľského prostredia je samozrejماً diskretnosť v informáciách, rozlišovanie, čo komu chcem a môžem povedať... človek v problémoch má sklon sa uzavrieť do seba a nekomunikovať o osobných veciach, o tom, čo ho skutočne trápi, ale len vo všeobecnej rovine. Takisto z profesionálnej roviny má zvyk zakrývať svoje slabé stránky. Aj to sa ľahko prenáša do súkromia a do duchovného života, kde sa bojí tiež priznávať k neúspechom a problémom.

Podnikateľ sa možno ešte trochu otvorí v rámci spovede, ale tam rieši prednostne morálne problémy a nie ostatné, osobné, vzťahové, profesionálne. (V zahraničí som mal často takú skúsenosť, že tí istí, čo boli pred druhými suverénni, spokojní a úspešní, pri spovedi sa vyžalovali a vyplakali.)

Potrebuje o svojich problémoch hovoriť, a to s ľuďmi, ktorí nás môžu pochopiť. Nejde len o konzultácie, o utvrdenie sa, či som nejakú vec vyriešil dobre, alebo zle, ale o najmä o zdieľanie, o prežívanie spoločenstva. (Geteilte Freude is doppelte Freude, geteiltes Leid is halbes Leid = rozdelená radosť je dvojnásobná radosť, rozdelený žal je polovičný žal.)

Povrchnosť

Podnikateľ je v pokušení dívať sa na všetko cez prizmu nedostatku času a z hľadiska efektívnosti. Nevenuje potom dostatok času primeranej reflexii o tom, čo koná a ako to koná. Prináša to nasledovné riziká:

- nespravodlivosť v rozhodovaní,
- nerozlišovanie stupňa závažnosti vzťahov a vecí, ktoré sa v jeho okolí, alebo aj v ňom odohrávajú,
- necitlivosť v kontaktoch a zraňovanie osôb, s ktorými sa stretáva, alebo naopak, na ktoré nemá čas,
- nedostatok sociálneho cítenia,
- nedostatok alebo úplné chýbanie hlbokých osobných vzťahov, ktoré sú ešte spravidla maskované takým množstvom povrchných spoločenských a pracovných kontaktov, že človek má naopak pocit presýtenosti.

Táto povrchnosť ohrozuje aj vzťah k Bohu, modlitbu, ktorá sa tiež neraz stáva veľmi povrchnou a formálnou. Je v nej stále menej chvály a vďaky (ktoré už sami dvíhajú hore a pozitívne naladujú), a pribúda skôr prosebná modlitba, ktorá je však skôr dôsledkom pocitu ohrozenia, strachu, ako detsky dôvernou prosbou a akosi drží človeka v okruhu jeho starostí. Z modlitby sa vytráca dôvernosť.

Pocit nenahraditeľnosti

Tým, že vo firme denne riešite množstvo problémov, postupne si zafixúvate pocit, že ste absolútne nenahraditeľní. Iste, pri Vašej absencii sa nahromadia niektoré problémy, ale koľko dní ste reálne strávili mimo firmy (napr. na služobnej ceste) a Váš svet sa kvôli tomu ešte

nezrútil. Veľmi poučná je skúsenosť choroby, napríklad týždeň obyčajnej chrípky. Určitý nadhľad možno pomôže získať aj lakonický výrok, že cintoríny sú plné nenahraditeľných ľudí.

Nepokoj, nervozita, tenzia a podráždenosť

Podnikateľ žije „pod napätím“ To mu bráni zastaviť sa a upokojiť sa aj vtedy, keď by objektívne mohol mať čas. (Napríklad, keď sa zruší nejaké jednanie, alebo program –človek okamžite rozmyšľa, ako by „využil“ získaný čas, namiesto odpočinku). Vyššie spomínaná únava núti človeka hľadať stále silnejšie impulzy, „nové zdroje adrenalínu“. Aj formy odpočinku často uprednostňuje také, ktoré sú spojené s napätím. (aktívne, súťaživé športy, dynamický spoločenský život, napínavé filmy...)

Často obviňujeme dobu, že je príliš dynamická, že nás nasilu dostáva do výkonnostnej špirály, ktorá ako odstredivka vyhadzuje menej schopných. Ale tú dobu vytvárajú ľudia, naša generácia. Je to z veľkej časti vonkajšia projekcia nášho vnútorného rozpoloženia.

Nepokoj je jed na duchovný život, lebo znemožňuje efektívne využiť aj to málo času, ktorý sme si vyhradili pre duchovno. Namiesto reflexie pred Bohom sklzávame do toho, že chvíľky relatívneho pokoja využívame na plánovanie a podnikateľské analýzy, vlastne z kaplnky svojho srdca robíme kanceláriu. Diabla činnosť je typická zhomom a všetko je „okamžite“ lebo vie, že má málo času, kým Boh je večný, nikam sa neponáhľa „svoj pokoj vám dávam“ Božie veci často „musia dozrievať“.

Pre aktívnych ľudí je v duchovnom zmysle doslova existenčnou otázkou, či sa dokážu utiahnuť na primeraný čas, aby znovu našli vnútorný pokoj a rovnováhu. C. Caretto, človek, ktorý žil mimoriadne aktívny život, hoci v službe Cirkvi, zistil, že tento životný štýl ohrozuje jeho vzťah k Bohu. Všetko nechal, spálil adresáre a stal sa Malým bratom. Neskôr píše o potrebe utiahnuť sa na hodinu denne, na celý deň do mesiaca a na niekoľko dní v roku, ak vôbec chceme hovoriť o duchovnom živote.

“Vyhorenosť” vybité baterky

Asi dobre poznáte taký stav: neschopnosť vnímať čokoľvek, okrem svojich problémov, neschopnosť hlbších, opravdivých vzťahov s ľuďmi, čisto operatívne myslenie – na úrovni problém – riešenie, bez reflexie hlbších súvislostí, bez nápaditosti, s nápadným poklesom tvorivosti, pocit úplného vnútorného sucha, neschopnosť orientácie v problémoch, nemožnosť ich hierarchizácie, neschopnosť kladných emócií, úplné chýbanie radosti, elánu. Nedostatok vďačnosti. S vyhorenosťou súvisí rezignácia a apatia. Mnohé krachy firiem nie sú príčinou rezignácie, ale naopak, rezignácia a apatia sú často príčinami problémov.

Človek prežíva podobný stav, ako Emauzskí učenici, ktorí boli úplne sklamaní vo svojej najväčšej životnej nádeji. (A my sme dúfali, že on vykúpi Izrael... Teda už nedúfajú. Ich nádej zomrela.) Vtedy chce človek odísť, utiecť, zabudnúť na všetko, skončiť so všetkým. Stratila sa chuť. Ak sa niečo robí s nechutou, nasilu, veľmi to unavuje. (Vraj neunavuje práca sama, ale úsilie, s ktorou sa k nej musíme nútiť). Vzniká začarovaný kruh únavy a nechute, sklamania.

- **Liečba**

Prvá, nevyhnutná podmienka – zastaviť sa! Bez reflexie, prehodnotenia základnej otázky na čo žijeme a ako žijeme, podobáme sa rýchlemu autu, ktoré síce letí obrovskou rýchlosťou, ale nemá zafinovaný smer. Aby sme vypadli z kolotoča obrátok, musíme sa ho najprv rozhodnúť zastaviť. Boh sa nás vo svojej láske tiež pokúša zastaviť rôznymi okolnosťami. Ale my sme veľmi málo vnímaví na tieto napomenutia. Obyčajne sa otrasieme a rýchlo si nájdeme inú „nevyhnutne naliehavú činnosť“. (Mám milý zážitok, keď som kvôli sľúbeným duchovným cvičeniam odriekol viacero lákavých ponúk a napriek veľmi nabitému programu úplne uštvaný letel cez pol Slovenska dávať sľúbené cvičká. Keď som prišiel na miesto, privítal ma náš spolubrat so širokým úsmevom. „Cvičenia? Ja som Ti zabudol povedať, že boli zrušené. Ale keď si už tu, môžeš mi zajtra pomôcť betónovať a v nedeľu môžeme vybehnúť na Prašivú.“ Myslel som, že ma od zlosti roztrhne. Mal som neuveriteľne silné pokušenie na päte sa zvrtnúť. Ale keď ma zlosť prešla, pochopil som, že to bol Boží dar krásneho odpočinku, pre mňa tak nenahraditeľného. Taký krásny víkend som už dávno nezažil.)

- **V čom sa môžem sám cvičiť, ako protiváhu ohrození?**

— strážiť si slobodu, nebyť závislý na veciach, na firme, na ľuďoch, aby som mohol byť skutočne závislý na Bohu. Kto sa bojí Boha, nemá sa prečo báť ľudí.

— kontrolovať sa, ako reagujem na najbližších ľudí, kde sa obyčajne menej pretvarujem a ovládam

— cvičiť sa v znižovaní napätia, (prechádzky v prírode, cestou z práce, alebo na jednanie sa prestať ponáhľať, sadnúť si v parku na lavičku, alebo sa zastaviť na pár minút v kostole, pustiť si upokojujúcu hudbu, chvíľku sa natiahnuť na pohovke, zacvičiť si uvoľňovacie alebo aspoň dychové cviky. Ale hlavne vytvárať si na to priestor. Nechávať si voľné víkendy pre seba a rodinu za každú cenu.

— problémy sa snažiť riešiť, nie unikať od nich, konzultovať ich. Ak sa nedajú vyriešiť, modliť sa modlitbu Tomáša Morusa, ktorý mal aspoň toľko stresov ako my: „Pane daj mi silu zmeniť, čo zmeniť môžem, daj mi trpezlivosť znášať, čo zmeniť nemôžem a daj mi múdrosť jedno od druhého rozlíšiť.“ Dominikáni trajú staré heslo: neexistujú problémy, len veci ktoré treba vyriešiť.

— vedome sa usilovať o správnu lásku k sebe (prijatť s humorom svoje chyby a hranice, lebo Boh ma má rád teraz a tu, bez podmienok, aj ja sa mám mať takto rád), starať sa o seba, o svoje zdravie, odpočinok. Prežívať, že mám nesmiernu hodnotu, nezávislú od mojich výkonov.

— pestovať v sebe humor, radosť, vd'ačnosť (uvedomovať si, že v každom okamihu žijem z darov a že som neustále obdarovaný, že nič nie je samo od seba), cit pre krásu, kultúru...

— uvedomovať si potrebu súkromia a chrániť si ho. Aj manželia musia rešpektovať súkromie každého z nich. Treba mať zafinovaný „vlastný brloh“, kam sa môžem utiahnuť a ktorý ostatní rešpektujú. (Žiť a nechať žiť!)

Reflexívna modlitba: Keď my zmĺkneme, vytvoríme ticho, v ktorom môže prehovoriť Boh. Každý deň sa potrebujeme pred Božou tvárou pýtať, ako naše skutky, rozhodnutia, postoje, vidí Boh. Potrebujeme sa naučiť pozeráť na náš život akoby Božími očami. Napomáhajú

tomu modlitby chvály, velebenia a vďaky lebo nás dvíhajú k Bohu. (Mám živú spomienku na svoj prvý let lietadlom: štartovali sme za dažďa, v temnote, dlho leteli cez sivú hmlu, kde som nič nevidel až sme sa vynorili do slnkom zaliateho modrého neba. Pod nami boli ako vata nádherné žiarivo biele oblaky. Bol to zemepisne ten istý priestor, len z rôzneho pohľadu.)

Mnohým pomáha predstavovať si, že Ježiš stojí teraz a tu pri mne. Pýtam sa, čo mi hovorí na túto konkrétnu situáciu, alebo ako by sám v tejto situácii konal on. Alebo, keď raz budem stáť pred večným sudcom, ako by som bol rád, že som sa v tejto chvíli rozhodol.

Potrebné je spytovanie svedomia, aby sme sa nestali necitlivými a hrubými k druhým. Ale pri ňom máme najprv prejsť prežitý deň z hľadiska Božích darov, ktoré som dostal a poďakovať za ne.

Veľmi efektívne je vytvoriť si “vnútornú kaplnku” v srdci. Nič nám nebráni úmyselne si uvedomovať že v srdci každého z nás reálne žije Boh, a že sa k nemu môžem kedykoľvek utiahnuť, podobne, ako keď idem do kostola na adoráciu. Boha môžem veľmi osobným spôsobom adorať v sebe samom.

Často, najmä v chvíľach sklamaní môžeme myslieť na snehové vločky, ktoré vzniknú z čistučky vody. Ich krása je nenapodobiteľná. A predsa každá vločka na svoj vznik potrebuje kryštalizačné jadro – cudzorodú časticu, zrnko prachu. Aj v nás len Boh vie vyčariť krásne “vločky” z našej “nečistoty”. Ale najprv my musíme v túto jeho moc uveriť.

Na také skutočné zastavenie a prehodnotenie života je niekedy treba dlhší čas a zvláštne okolnosti, ako napr. duchovné cvičenia. Kňazi a rehoľníci ich majú povinné každý rok.

Sviatosti

Na to, aby sme svoj každodenný život prežívali s Bohom, potrebujeme silu. Ľudská sila na to nestačí. Potrebujeme ju zhora. Ani jeden podnikateľ, ktorý sa rozhodol venovať denne svoj drahocenný čas svätej omši, (z tých, čo poznám) nepovedal, že by mu tento čas bol chýbal, naopak, mal prekvapivo viac času. Sviatosť zmierenia zas očisťuje náš vnútorný zrak, schopnosť vidieť veci „zhora“.

Skutoční priatelia

Podnikateľ potrebuje tiež, ako každý človek *byť milovaný a akceptovaný*. A potrebuje to nie len od jedného človeka, ale od viacerých, každý potrebuje byť prijatý v spoločenstve. Taktiež potrebuje objektivizovať a konfrontovať svoje postoje s druhými. Preto potrebuje ozajstných priateľov. Čas strávený s nimi nikdy nie je strata času. Zo skúseností zo spoločenstiev podnikateľov to máme mnohonásobne potvrdené.

Duchovné vedenie

Nemo iudex in causa sua! = Nik nie je sudca vo vlastnej kauze. Nik nevie byť objektívny v tom, v čom je osobne zaangażovaný. Je potrebné prehodnocovať svoje rozhodnutia, (najmä tie, ktoré majú morálny dopad) s niekým, kto mi vie zodpovedne poradiť. Pritom nie je natoľko nevyhnutné, aby do detailu poznal problematiku, skôr je potrebné, aby ten, na ktorého sa obraciam, mi bol zárukou správnej orientácie na Boha. Musím sa sám rozhodovať, ale s jeho usmernením.

Malé spoločenstvá

Tak, ako (viac-menej) pravidelne jeme, tak potrebujeme i pravidelný prísun v duchovnej oblasti. Preto to, čo sme hovorili o priateľoch, je potrebné aj spraviť a rozšíriť na viac ľudí. Aj z hľadiska nadprirodzeného, v spoločenstve zakúšame Ježiša uprostred nás. Takéto spoločenstvá nie sú pre veriacich podnikateľov luxus, ale ako pre mimoriadne ohrozený druh – nevyhnutnosť.

Záver: Spojenie s Bohom cez aktívny, hlboký a rozvinutý duchovný život je pupočnou šnúrou veriaceho podnikateľa. Bez neho neprežije ani ako kresťan ani ako dobrý podnikateľ.

Spracované na základe skúseností spoločenstva Venite